

Nr 745

Av herr **Grebäck m.fl.**, om fortsatt statligt stöd åt odlingen av spånadslin.

(Lika lydande med motion nr 619 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 11 angående avveckling av stödet till odling av spånadslin och hampa har Kungl. Maj:t föreslagit att stöd till dessa odlingar ej längre skall utgå, och i anslutning därtill har förutsatts, att linberedningsverket i Laholm och hampperedningsverket i Visby kommer att nedläggas, när befintliga lager av råvaror bearbetats.

Underlag för Kungl. Maj:ts förslag utgör en i ärendet gjord särskild utredning och främst av vissa remissorgan uttalade uppfattningar över utredningens förslag.

I vad gäller avvecklingen av stödet åt hamphanteringen finns ej tillräcklig anledning framställa någon erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, men vad gäller frågan om fortsatt stöd åt spånadslinhanteringen synes de av departementschefen anförda skälen för en avveckling icke övertygande, och skall en indragning av stödet likväl ske, synes dessförinnan vissa ytterligare utredningar böra verkställas för att nedläggningen av linberedningsverket icke i annat försörjningsläge skall åstadkomma onödiga svårigheter för vårt lands försörjning med vissa praktiskt taget oundgängliga varor.

Den särskilda utredningen jämte över utredningen avgivna yttranden, som ligger till grund för propositionen, har av utredningsmannen avgivits i juni 1965. På anförda skäl har utredningsmannen föreslagit, att stödet till spånadslinodlingen bör bestämmas till 1 500 000 kronor för år under budgetåren 1966/67—1970/71 genom ianspråktagande av detta årsbelopp av jordbrukets importavgiftsmedel, liksom fallet varit under den senaste femårsperioden. Det föreslagna årsbeloppet utgör i förhållande till vad som utgått under den gångna perioden en minskning med 400 000 kronor. Av minskningen har utredningsmannen beräknat skola följa att linberedningsverket med hänsyn till minskningen av odlingen av spånadslin — arealen beräknas skola minska från 2 000 till 1 000 hektar — endast skall komma att drivas i dagskift, d. v. s. att den årliga fiberproduktionen kommer att minskas från nuvarande 2 000 ton till ca 1 000 ton. Trots denna minskning skulle likväl den fortsatta inhemska linodlingen enligt utredningsmannen kunna tillgodose beredskapsbehovet av linfiber. Han har i anslutning härtill räknat med att, om linodlingen helt avvecklas, kostnaderna för en beredskapslagring av dylik fiber kommer att uppgå till 15 miljoner kronor för lageruppläggnings och därefter draga en årlig kostnad av 1,5 miljon

kronor för bestridande av kostnader för räntor, omsättning och skötsel av fiberlagret m. m.

Över utredningens förslag har ett stort antal myndigheter och organisationer avgivit yttranden, och flertalet av dessa har tillstyrkt utredningens förslag om fortsatt stöd till spånadslinodlingen. Några remissinstanser, närmast de som företräder arbetsmarknadsintressen såsom arbetsmarknadsstyrelsen, Landsorganisationen samt Arbetsgivareföreningen, har emellertid avstyrkt fortsatt stöd och har såsom skäl för detta ståndpunktstagande gjort gällande, att den i linberedningsverket sysselsatta arbetskraften bör få utnyttjas i andra industrier, som bättre behöver den. Detta synes emellertid oss vara att överdriva arbetskraftssynpunkterna.

Linodlingen och linberedningen har ju under senaste världskriget tillkommit av beredskapsskäl, och en avveckling av denna odling kan komma att medföra betydande risker för landet. Den omständigheten att det finns behov av arbetskraft inom andra industriområden bör enligt vår uppfattning icke få föranleda att arbetskraften i linberedningsverket friställes genom ett nedläggande av detta verk och att man bortser från beredskapssynpunkterna. När det gäller arbetskraften synes också böra beaktas, att linberedningsverket i Laholm är den industri i södra Halland, som har det största antalet anställda, nämligen omkring 170 arbetare och tjänstemän. För dessa gäller dessutom, enligt vad som upplysts, att över hundratalet uppnått femtioårsåldern och räknar en anställningstid hos verket av mellan 10 och 25 år. Många av dem är också bundna till orten och trakten genom att de är fastighetsägare, och detta gör det svårt för dem att söka arbete på andra orter, och säkerligen skulle många av dem behöva omskolas, innan de blir användbara inom andra industrier, med hänsyn till att arbetet inom linberedningens område är så speciellt. Ett nedläggande av denna ländsels största industri synes också strida mot numera antagna principer för lokaliseringspolitikens syften. Det bör nämligen i sammanhanget beaktas att linberedningsverkets fabriks- och lagerlokaler är av så speciell byggnadsutformning, att någon annan industri icke kan övertaga desamma utan mycket omfattande ombyggnadsarbeten.

För de bortåt 500 jordbrukare som i södra Halland och i närliggande delar av Skåne odlat spånadslin som mellangröda i växtföljden, bland annat i syfte att undvika alltför intensiv stråsådsodling med växtsjukdomar som följd, kommer ett beslut av statsmakterna om nedläggning av linodlingen också att skapa svårigheter. Ett dylikt beslut står ju heller icke i överensstämmelse med den intensivt bedrivna propagandan under senare år om vikten av en differentierad jordbruksproduktion i syfte att undvika överskottsproduktion av brödsäd och oljeväxter m. m.

Departementschefens förslag är ett steg i motsatt riktning. Han framhåller visserligen i propositionen, att för närvarande mångdubbelt större areal

åkerjord än de ca 2 000 hektar som används för linodling årligen tas ur produktionen, och drar därav den slutsatsen, att den omständigheten att linodlingsarealen friställs för annan jordbruksproduktion knappast kan inverka på riskerna för överproduktion. Det bör emellertid enligt vår uppfattning beaktas, att det här gäller friställande för annan odling av omkring 2 000 hektar av Sveriges bördigaste jordar. Dessa jordar lämnar avsevärt större skördar än de i allmänhet mycket svaga jordar, som tas ur produktionen. Även om ett borttagande ur produktionen av större arealer mindre bördiga jordar småningom leder till att överskottsproduktionen av jordbruksprodukter minskar och kanske upphör, så kommer detta icke att bli fallet i vart fall under den närmaste femårsperioden. Så länge nuvarande jordbruksreglering gäller och överskottsproduktion på vissa jordbruksprodukter förekommer, kan linodlingen faktiskt uppehållas med lägre bidrag än de ersättningsgrödor, som kommer att odlas i stället för lin, samtidigt som en god beredskap erhålles på ett viktigt försörjningsområde utan extra kostnad för det allmänna.

Linodlingens betydelse ur beredskapssynpunkt har framhållits bl. a. av utredningsmannen i förenämnda utredning. I sitt remissvar har överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap visserligen framhållit att de av utredningen uppställda beredskapskraven betydligt överstiger målsättningen för den försörjningsberedskap, som tillämpas i fråga om andra varor som överstyrelsen lagrar, och jordbruksministern har funnit detta vara skäl för nedläggning av linodlingen, men det bör beaktas, att om beredningsverket i Laholm behålles, kan fiberproduktionen snabbt utökas vid avspärrning, varigenom även ett avsevärt ökat behov av denna textilråvara kan tillgodoses. Linfiber är den enda textilråvara som oberoende av importvaror på detta sätt snabbt kan produceras inom landet. Vid behov kan i treskiftsdrift beredas drygt 3 500 ton fiber per år med nuvarande fabriksutrustning, och med viss komplettering av maskinparken kan produktionen ökas ännu mer. En fördel med denna industri är vidare, att det avsevärda bränslebehovet under en avspärrning med knapphet på brännolja kan tillgodoses med vedämnet i linstrået — skävorna — som erhålles samtidigt med fiberproduktionen.

Linfibern besitter vissa egenskaper, som gör den särskilt lämpad och i vissa fall oundgänglig vid framställning av en mängd för vårt folkhushåll viktiga artiklar. Bland annat är linet den textilfiber, som besitter den största draghållfastheten. Därjämte har den särskilt stor motståndskraft mot solljusets nedbrytning samt mot röta. Dessa egenskaper jämte flera andra gör linfibern särskilt lämplig för tillverkning av exempelvis presenningsduk, brandslang, tältduk, skotråd m. fl. ur försvarssynpunkt viktiga varor. En del av dessa produkter kan möjligen vid trängande behov tillverkas av konstfibergarner, men för deras framställning är man beroende av oljeimporten.

Om spånadslinodlingen upphör, torde det bliva mycket svårt att återupptaga odling och beredning av spånadslin vid en längre tids avspärning. För skörd och beredning av lin erfordras nämligen specialmaskiner som icke tillverkas i Sverige. Erfarenheterna från senaste världskrig har lärt oss att det var omöjligt att skaffa maskiner utifrån. Genom att ett par av de viktigaste maskinerna lyckligtvis hunnit importeras före krigsutbrottet kunde dessa kopieras och tillverkas inom landet. För linberedning erfordras också specialbyggda fabrikslokaler, i vilka ett betydande utrymme kräves för rötbassänger samt konditioneringsanläggningar för linhalm och fiber.

Med anledning av vad ovan anförts rörande behovet av specialbyggda fabriker och särskilda maskiner till såväl skörd som beredning av spånadslin torde det, som tidigare framhållits, vara förenat med betydande svårigheter att utnyttja fabrikslokalerna i Laholm för annat ändamål. Därtill kommer att där befintliga specialmaskiner icke kan användas för annat ändamål och därför är svåra att avyttra. Innan beslut fattas om nedläggning av driften vid linberedningsverket synes därför böra utredas möjligheterna att bevara fabriken intakt ur beredskapssynpunkt. Samtidigt bör undersökas om erforderliga beredskapslager av linfiber eventuellt kan lagras i beredningsverkets för ändamålet inredda lagerlokaler. I fråga om den uppgivna vattenföreningen synes också krävas ytterligare utredningar. Enligt utländskt mönster kan frågan lösas avsevärt enklare än genom uppförandet av ett stort reningsverk.

Samtidigt bör övervägas möjligheterna för linneindustrien, som icke synes ha fått tillfälle att framföra sin uppfattning, innan Kungl. Maj:ts förslag förelagts riksdagen, att på rimliga villkor trygga landets beredskapsbehov av linfiber eventuellt genom att tillsammans med sin övriga industriella verksamhet driva beredningsverket i viss omfattning. Om detta icke är möjligt bör utredas, huruvida linneindustrien kan intresseras för att på uppdrag av staten öva tillsyn över en nedlagd fabrik som hålles intakt ur beredskapssynpunkt.

Enligt vår uppfattning har i den framlagda propositionen icke anförts tillräckliga skäl för en omedelbar indragning av stödet till spånadslinodlingen. Spånadslinodlingen synes vara av sådan betydelse att visst stöd till densamma bör utgå även i fortsättningen, och under denna tid bör utredningen kompletteras i de avseenden som ovan berörts. Om en viss begränsning av stödet skall anses befogad, bör utredningsmannens förslag om att spånadslinodlingen skall erhålla stöd under en femårsperiod kunna godtagas. Skulle riksdagen icke finna sig böra godkänna stöd till odlingen under så lång tid, bör i vart fall oförändrat stöd beviljas för budgetåret 1966/67, och under det året bör frågan om linberedningsverkets framtida utnyttjande ur beredskapssynpunkt utredas och slutligt förslag i ärendet föreläggas 1967 års riksdag.

Med åberopande av vad som sålunda anförts får vi hemställa, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 11, måtte besluta att spånadslinodlingen skall erhålla fortsatt stöd jämväl efter utgången av budgetåret 1965/66.

Stockholm den 26 januari 1966

Erik Grebäck

Arne Persson
i Heden

Tage Sundkvist

Arvid Nilsson
i Lönsboda